

Sygn. akt I C 364/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 grudnia 2014 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie – Wydział I Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący SSO Przemysław Jagosz

Protokolant p.o. sekr. sąd. Adam Źemis

po rozpoznaniu w dniu 1 grudnia 2014 r., w Olsztynie, na rozprawie,

sprawy z powództwa **E. S.**

przeciwko **A. M.**

o zapłatę zachowku

I. zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 42 000 zł (czterdzieści dwa tysiące złotych), z ustawowymi odsetkami od dnia 12.09.2014 r. do dnia zapłaty;

II. oddala powództwo w pozostałej części;

III. znosi wzajemnie koszty procesu między stronami;

IV. wyrokowi w pkt I nadaje rygor natychmiastowej wykonalności.

Sygn. akt I C 364/14

UZASADNIENIE

E. S. żądała od pozwanego **A. M.** kwoty 100 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia powództwa (14.07.2014 r.) do dnia zapłaty oraz zwrotu kosztów procesu. W uzasadnieniu wskazała, że żądana kwota obejmuje zachówek należny jej po matce M. M. (1), zmarłej w dniu (...) r. Spadek po zmarłej nabył w całości pozwany na podstawie testamentu, a w jego skład wchodzi udział w wysokości 4/6 w prawie własności nieruchomości położonej w W., gm. G.. Według powódki wartość całej nieruchomości wynosi 600 000 zł, zaś wartość udziału stanowiącego spadek – 400 000 zł. W przypadku dziedziczenia ustawowego powódka dziedziczyłaby spadek w 1/2 części, zatem wartość zachowku wynoszącego połowę udziału spadkowego, jaki przypadłby jej w przypadku dziedziczenia ustawowego wynosi kwotę 100 000 zł. Wniesienie pozwu jest natomiast konieczne, gdyż powódka nie otrzymała tego zachowku w żadnej postaci.

(pozew k. 2-6)

Pozwany **A. M.** uznał powództwo do kwoty 42 000 zł, wnosząc o jego oddalenie w pozostałej części, o rozłożenie kwoty zachowku na 5 równych rat, płatnych do 31 grudnia każdego kolejnego roku kalendarzowego, poczynając od roku, w którym uprawomocni się orzeczenia, a nadto zwrotu kosztów procesu. W uzasadnieniu podniósł, że nie przeczy faktom przywoływanym w pozwie, poza kwestią wartości spadku, albowiem na potrzeby postępowania podatkowego związanego ze spadkobranie po ojcu C. M., zarówno powódka jak i on złożyli deklaracje, na podstawie których w decyzji podatkowej z dnia (...) przyjęto wartość całej nieruchomości na kwotę 252 000 zł, jako odpowiadającą jej

wartości rynkowej. Wskazał, że jest rencistą i dodatkowo utrzymuje się pracy na niepełnym etacie jako nauczyciel. W związku z tym nie dysponuje jednorazowo kwotą, którą miałby zapłacić tytułem zachowku, co uzasadnia jego wniosek o jej rozłożenie na raty. Podkreślił nadto, że przed wytoczeniem powództwa nie było między stronami wiążących rozmów o zachowku, powódka zgłaszała natomiast żądanie przekazania jej części nieruchomości.

(odpowiedź na pozew k. 44-46)

Sąd ustalił, co następuje:

Strony są dziećmi M. M. (1), zmarłej w dniu (...) r., i C. M., zmarłego w dniu (...) r.

W chwili śmierci M. M. (1) obie strony były pełnoletnie.

W skład spadku po M. M. (1) wchodzi udział w wysokości 4/6 w prawie własności zabudowanej nieruchomości gruntowej, położonej w W., gm. G., o nr (...)i powierzchni (...), dla której Sąd Rejonowy w Giżycku prowadzi księgę wieczystą nr (...).

Aktem poświadczenia dziedziczenia z dnia (...)r., sporządzonym w kancelarii notarialnej notariusza B. M. M. (2) w G. (nr rep A. (...)), poświadczono, że spadek po M. M. (1) na podstawie testamentu notarialnego nabył w całości pozwany A. M. i przyjął go bez ograniczenia odpowiedzialności za długi.

Aktem z tego samego dnia poświadczono dziedziczenie po C. M., stwierdzając, że spadek po nim – na podstawie ustawy – nabyli M. M. (1) oraz strony – po 1/3 części.

(bezsporne, wydruk z przeglądarki ksiąg wieczystych, akty poświadczenia dziedziczenia, protokoły dziedziczenia oraz otwarcia i ogłoszenia testamentu, wypisy i mapy k. 10-34)

W związku z postępowaniem w sprawie podatku od spadku po C. M. zarówno powódka, jak i pozwany złożyli zeznania dotyczące wartości udziału w wysokości 1/2 w prawie własności opisanej wyżej nieruchomości, w których:

a) powódka wskazała, że wartość tego udziału wynosi 201 500 zł, przy czym w toku postępowania stwierdziła, że wartość tę określiła błędnie, nie będąc zorientowana w rzeczywistej wartości rynkowej, po czym ostatecznie, powołując się m.in. na zły stan nieruchomości, wartość udziału w wysokości 1/2 podała na kwotę 126 000 zł;

b) pozwany wskazał, że wartość udziału w wysokości 1/2 wynosi kwotę 126 000 zł.

W decyzji ustalającej wymiar podatku ustalono, że wartość podana przez strony odpowiada wartość rynkowej nieruchomości na datę powstania obowiązku podatkowego, którą to datą jest – zgodnie z przepisami - data przyjęcia spadku, względnie, w przypadku niezgłoszenia nabycia spadku do opodatkowania i stwierdzenia nabycia pismem – data tego pisma.

Ponieważ w niniejszej sprawie sporządzenie aktu poświadczenia dziedziczenia nastąpiło w dniu 20.05.2014 r., a spadek po M. M. (1) bezspornie nie został zgłoszony wcześniej do opodatkowania, ta właśnie data jest datą powstania obowiązku podatkowego związanego ze spadkobranie.

(decyzje k. 49-50, 63-66, zgłoszenie k. 70-72)

Przed wytoczeniem powództwa strony negocjowały możliwość polubownego rozwiązania sporu, które miało polegać na wydzieleniu części nieruchomości przez pozwanego i przekazaniu jej na rzecz powódki.

(bezsporne, oświadczenia do protokołu rozprawy z dnia 1.12.2014 r.)

Sąd zważył, co następuje:

W świetle poczynionych w sprawie ustaleń roszczenie powódki zasługiwało tylko na częściowe uwzględnienie.

Zgodnie z art. 991 Kodeksu cywilnego (kc) zstępnym spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należy się zachówek w wysokości 1/2 wartości udziału spadkowego, który przypadłby im przy dziedziczeniu ustawowym. Jeżeli zaś nie otrzymali zachowku w części lub w całości, służy im roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do jego pokrycia lub uzupełnienia.

Poza sporem było, że spadek po M. M. (1) na podstawie testamentu nabył w całości pozwany brat powódki, przy czym spadek po niej przyjął bez ograniczenia odpowiedzialności za długi spadkowe (k. 30).

Gdyby powołanie do spadku nastąpiło na podstawie ustawy, w myśl art. 931 § 1 Kc powódka, jako córka M. M. (1), dziedziczyłaby w zbiegu z pozwanym (gdyż pozostałe dzieci spadkodawczyni nie dożyły otwarcia spadku - k. 29) - 1/2 część tego spadku.

Wątpliwości nie budzi skład spadku, obejmującego udział w wysokości 4/6 w prawie własności nieruchomości wymienionej powyżej.

Nie kwestionowano nadto, że obie strony w toku postępowania podatkowego wartość udziału w wysokości 1/2 w tej nieruchomości ostatecznie zgodnie podały na kwotę 126 000 zł, co oznacza, że suma tych udziałów, składając się na wartość całej nieruchomości wyniosłaby co najmniej 252 000 zł.

Taka też wartość została przyjęta przez organ podatkowy za wartość rynkową na datę powstania obowiązku podatkowego związanego ze spadkiem po M. M. (1), tj. (...) r. jako datę sporządzenia aktu poświadczenia dziedziczenia po niej.

W konsekwencji, na gruncie zaoferowanego przez strony materiału dowodowego można przyjąć, że wartość spadku, która powinna stanowić podstawę do obliczenia należnego powódce zachowku, odpowiada wartości 4/6 udziałów we własności całej nieruchomości, tj. 4/6 z kwoty 252 000 zł.

W tym miejscu zaznaczyć trzeba, że wprawdzie strona powodowa złożyła wniosek o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego z zakresu szacowania nieruchomości celem wykazania, że wartość całej nieruchomości spadkowej jest wyższa niż zadeklarowana w postępowaniu podatkowym, niemniej został on zgłoszony już po zakończeniu postępowania dowodowego i przed zamknięciem rozprawy bez przekonującego uzasadnienia, dlatego zgłoszenie tego dowodu nie mogło nastąpić wcześniej lub dlaczego nie spowoduje zbędnej zwłoki w postępowaniu, czyli z naruszeniem przepisu art. 217 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego (kpc). Zauważyć należy, że strona powodowa miała wiedzę o wartości nieruchomości, jaką zgłosiła dla celów podatkowych, a która była znacząco niższa niż wskazana w pozwie. Nic nie stało zatem na przeszkodzie by wniosek o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego na okoliczność wyszacowania większej wartości nieruchomości zgłosić już w pozwie. Wniosek taki mógł zostać zgłoszony bez przeszkód również po zapoznaniu się z odpowiedzią na pozew, w której pozwany zakwestionował wartość wskazywaną przez powódkę, zwłaszcza, że termin rozprawy dwukrotnie ulegał zmianie w uwzględnieniu wniosków stron. Zgłoszenie tego dowodu dopiero po zakończeniu postępowania dowodowego i tuż przed zamknięciem rozprawy należy zatem uznać za skrajnie spóźnione i zmierzające do wywołania zbędnej zwłoki w postępowaniu, czego w żaden sposób nie usprawiedliwia okoliczność, że strony jeszcze przed rozprawą prowadziły negocjacje zmierzające do polubownego rozwiązania sporu. Prowadzenie takich negocjacji w niczym bowiem nie przeszkadzało wykazywaniu inicjatywy dowodowej w toczącym się już procesie.

Zważywszy zatem, że:

- w toku postępowania podatkowego sama powódka zmniejszyła pierwotnie wskazywaną wartość nieruchomości do kwoty określonej przez pozwanego z zaznaczeniem, że podana pierwotnie wartość wynikała z jej nieznajomości cen rynkowych i pomijała zły stan techniczny nieruchomości,

- organ podatkowy nie zakwestionował podanej przez obie strony wartości, uznając, że odpowiada ona wartości rynkowej nieruchomości na datę powstania obowiązku podatkowego, czyli dzień (...) r.,

- w okresie ostatnich kilku miesięcy nie zaobserwowano jakichkolwiek znaczących wahań na rynku nieruchomości – co wiadomo powszechnie,

w ocenie Sądu za wartość spadku, który powinien stanowić podstawę do obliczenia zachowku należnego powódce, można przyjąć 4/6 wartości całej nieruchomości, jaką zgłoszono do opodatkowania z tytułu spadkobrania po M. M. (1).

Skoro wartość całej nieruchomości wskazano na kwotę 252 000 zł, w braku innych dowodów można uznać, że stanowiący spadek udział w wysokości 4/6 w prawie własności tej nieruchomości wynosi 4/6 z tej kwoty, tj. 168 000 zł.

Skoro powódka nie dziedziczyła na podstawie ustawy i nie otrzymała należnego jej zachowku w żadnej formie (czemu pozwany nie zaprzeczał), po jej stronie zaktualizowało się przewidziane w art. 991 § 2 Kc roszczenie przeciwko spadkobiercom o zapłatę sumy pieniężnej odpowiadającej 1/2 wartości udziału spadkowego, jaki przypadłby jej w razie dziedziczenia ustawowego, tj. 1/4 wartości spadku (1/2 z 1/2 spadku). Ponieważ wartość całego spadku podlegająca uwzględnieniu przy obliczaniu zachowku wyniosła 168 000 zł, oznacza to, że powódce należy się zachówek w kwocie 42 000 zł (1/4 z 168 000 zł).

Z tych względów, w oparciu o art. 991 § 1 i 2 kc na rzecz powódki należało zasądzić z tytułu zachowku kwotę 42 000 zł i oddalić powództwo dalej idące, o czym orzeczono w pkt I i II sentencji wyroku. Zważywszy przy tym, że żądanie zapłaty konkretnej kwoty tytułem zachowku powódka zgłosiła dopiero w pozwie, a pozwany po jego otrzymaniu uznał powództwo w zakresie tej kwoty, można przyjąć, że po upływie terminu do złożenia odpowiedzi na pozew (3 tygodnie od 21.08.2014 r. – zarządzenie k. 37 i dowód doręczenia k. 39 – czyli po 11.09.2014 r.), pozwany znalazł się w opóźnieniu w spełnieniu świadczenia w tym właśnie, uznanym przez siebie zakresie. To natomiast, w świetle art. 481 § 1 i 2 kc uzasadniało żądanie odsetek ustawowych od zasądzonej kwoty od dnia 12.09.2014r. do dnia zapłaty (pkt II sentencji wyroku).

Sąd nie znalazł przy tym podstaw do uwzględnienia wniosku pozwanego o rozłożenie zasądzonego zachowku na raty. Brak bowiem dostatecznych danych uzasadniających przyjęcie, że spełnienie tego świadczenia wiązałoby się z nadmiernym obciążeniem finansowym. Przeciwnie takiemu wnioskowi przemawia natomiast wartość całego uzyskanego przez niego spadku, w skład którego wchodzi nieruchomości, a nadto regularne uzyskiwanie dochodów, których wysokość wydaje się wystarczająca do uzyskania środków pozwalających na spełnienie świadczenia należnego powódce np. w drodze zaciągnięcia kredytu zabezpieczonego na odziedziczonych nieruchomościach, zwłaszcza, że żądania powódki nie mogły być dla pozwanego zaskoczeniem, skoro przed wytoczeniem powództwa i w jego trakcie toczyły się między nimi pertraktacje w tym zakresie.

Ponieważ wytoczenie powództwa było konieczne z uwagi na brak porozumienia co do wypełnienia przez pozwanego zobowiązania z tytułu zachowku, lecz powództwo zostało uwzględnione tylko w części uznanej przez niego, za wyjątkiem odsetek i rozłożenia świadczenia na raty, na podstawie art. 100 kpc koszty procesu między stronami zniesiono wzajemnie.

Ponadto, zgodnie z art. 333 § 1 pkt 2 kpc, wyrokowi nadano rygor natychmiastowej wykonalności w pkt I, obejmującym roszczenie w zakresie uznanym przez pozwanego.